

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE MECLİS ÜYELERİNİN SİYASAL DEĞERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: GAZİANTEP VE ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

A STUDY ON THE POLITICAL VALUES OF THE METROPOLITAN MUNICIPALITY COUNCILORS: GAZİANTEP AND ŞANLIURFA CASE

Yrd. Doç. Dr. A. Vahap ULUÇ¹
Doç. Dr. Abdullah ÇELİK²
Yrd. Doç. Dr. Abdullah TAŞTEKİN³

ÖZET

Bu çalışma, demokratik sistemin halka yakınlık ilkesi uyarınca en önemli organlarından birisi olan yerel yönetimlerin karar organı üyelerinin siyasal değerlerini öğrenmeyi amaç edinmiştir. Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda yapılan değişikliklerle büyükşehir belediye meclis üyelerinin hem görev ve yetkileri artmış hem hizmet alanları genişlemiştir. Buna göre belediye meclis üyelerinin önemi artmıştır. Buradan yola çıkarak bu çalışmada komşu iki şehir olan Gaziantep ve Şanlıurfa illerinin, sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak, büyükşehir belediye meclis üyelerinin siyasal değerleri bir anket çalışmasıyla karşılaştırılmıştır.

Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, her iki ilin büyükşehir belediye meclis üyeleri demokratik bir sistemin asgari koşulları konusunda hemfikirdirler. Ancak siyasal partilere sunulan destek bağlamında ciddi ideolojik ve siyasal kutuplaşma içindedirler. Belediye meclis üyelerinin siyasal değerleri eğitim, meslek ve gelir gibi değişkenlerden ziyade sosyal ve siyasal kaynaklar tarafından belirlenmektedir. Son olarak, aynı siyasal partiye mensup meclis üyeleri her iki ilde bazı konularda farklı siyasal değerler yaratmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal değer, büyükşehir belediye meclisi üyesi, Gaziantep, Şanlıurfa.

Jel Kodları: H70, H83, K39.

ABSTRACT

This study aims at investigating the political values of the members of the decision making body of local governments, which are one of the most significant bodies in accordance with the principle of close public relations. The amendments made in the Metropolitan City Municipality Act have not only increased the duties and powers of the members of the Municipality Council but also enlarged their service areas. Accordingly, the act increased the importance of the members of the Municipality Council. A survey was conducted to compare the political values of the members of the Municipality Council of two neighboring metropolitan cities, i.e. Gaziantep and Şanlıurfa, by considering their socio economical statuses.

The study shows that the members of the Municipality Councils of these two cities are in total agreement on the minimum conditions of a democratic system. However, they are in a strong ideological and political polarization regarding the support provided to the political parties. The political values of Council Members are determined based on the social and political resources rather than the variables such as education, occupation and income. Finally, council members of the same political party in both cities have created different political values on some of the issues.

Key Words: Political values, Metropolitan municipality council member, Gaziantep, Şanlıurfa.

Jel Codes: H70, H83, K39.

¹ Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, uluc47@hotmail.com

² Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, acelik@harran.edu.tr

³ Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, atastekin@yahoo.com

1. GİRİŞ

Yerel yönetimler, demokratik siyasal rejimlerin en önemli kurumlarından birisidir. Çünkü demokratik anlayışa göre “en iyi yönetim” halka en yakın olan yönetimdir. Yerel yönetimler bu özelliği nedeniyle demokratik sistemlerde çok önem verilen ve gün geçtikçe yetkileri arttırılan kurumlar olmaktadır. Gelişmiş Batı toplumlarında bazı düzenlemeler ile belediyelere çok yetkiler verilmiştir. Türkiye’de yapılan son yasal değişikliklerle birlikte büyükşehir belediyesinin yetkileri arttırılmıştır. Örneğin 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla büyükşehir belediyesinin kurulduğu illerde, il özel idaresi kaldırılmış, bu kurumun çoğu görev ve yetkileri büyükşehir belediyesine aktarılmıştır.

“Dünya Değerler Araştırması” ışığında değer araştırmaları, biri teorik diğeri de metodolojik olmak üzere iki varsayım üzerine kuruludur. Bu varsayımlar şu şekilde ifade edilmektedir: Birincisi, siyaset ve ekonomi başta olmak üzere diğey yanlarıyla bir toplumu anlamada kültürel değerler hayati bir öneme sahiptir. İkincisi, bu değerlerin ölçülmesinde başvurulacak en iyi yöntem “survey-anket”tir (Esmer, 1999: 2). Bu iki ilkedden hareketle Gaziantep Büyükşehir Belediyesi (GBB) ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi (ŞBB) meclis üyelerinin siyasal değerleri bir anket çalışması bünyesinde karşılaştırmalı bir şekilde araştırılmak istenmiştir. Komşu olan bu iki ili karşılaştırmının nedeni, aynı coğrafi ve kültürel havzanın içinde yer almalarına karşın Gaziantep ilinin üretim ilişkilerinin sanayiye, Şanlıurfa ilinin ise tarıma dayanmasıdır.

2. SİYASAL DEĞER

İnsan, irade ve bilinç sahibi varlık olarak çevresinde olup biten sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmeleri bilgi şeklinde alır, değerlendirir ve son tahlilde bir değere dönüştürür. Değer, benimsenmiş olan her türlü insani, ideolojik, dini kaynaklı görüş, düşünüş, kural ve toplum nezdinde niteliksel karşılığı olan her şeyi içerir (Artan, 2005: 14; Yalın, 2009). İnsanın birey ve toplum düzeyinde varoluşun temel nedeni haline getirdiği değer olgusu; kanaat, tutum ve davranış ile hiyerarşik bir ilişki halindedir. Kanaat, daha somut, değişken ve yüzeysel durumları ifade ederken, tutum “bireyin bir nesne ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını, değerlendirmelerini düzenli bir biçimde oluşturan... gözlenebilen davranışlara yol açtığı varsayılan bazı eğilimlerdir” (Kağıtçıbaşı, 1999: 104). Bu açıklamalardan yola çıkarak kanaatlerin kolayca değişebildiğini, tutumların ise kanaatlere göre az çok sürekli bir yönelimi ifade ettiğini söylemek mümkündür. Örneğin bir televizyon programını beğenmek bir kanaattir, televizyonun yararlı ve güzel bir araç olduğu yönündeki eğilim ise bir tutumdur. Buna göre, kanaat, tutumu belirleyen bir ön koşul olmaktadır (Esmer, 1999: 2).

Değer ise, çok daha genel, soyut ve sürekli bir inancı, düşünceyi ve anlayışı ifade eder. Değer değişik bilim alanlarında farklı şekillerde ifade ediliyor olsa da, burada, değer kavramı iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışını ifade eden, idealleri içeren soyut düşünceler anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamda, değerler olan değil olması gereken ile ilgili olup, uyulması gereken özgürlük, eşitlik, namus, şeref, prensip ve dindarlık gibi ahlak kurallarını içerir (Esmer, 1999: 3). İyi-kötü, güzel-çirkin, haklı-haksız gibi kavramlar zaman ve mekâna göre değişmekle birlikte her dönemde her topluluk belli bir iyi-kötü, haklı-haksız anlayışına sahiptir. Bütün bu değerler karmaşık bir ilişki içinde derecelendirilerek sınıflandırılır. Bu bütün, son kertede, bir değer sistemini meydana getirir. Söz konusu

değerler, kültür kavramının en temel ögesi olmaktadır. Nihayetinde “kültürler, birer değer sistemidirler” (Duverger, 2002: 79).

Siyasal değer, genel değer kavramının bir parçasını oluşturmaktadır. Bir başka ifade ile sosyal değer olgusunun siyasete denk düşen kısmıdır. Buradan hareketle Almond ve Verba'nın beş ülke üzerine yaptıkları araştırmanın sonucuna dayanarak siyasal kültür ile ilgili yaptıkları üçlü sınıflandırmanın siyasal değer için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu araştırma sonuçlarına göre, merkezi yönetim ile ilişkileri çok zayıf, ulusal düzeyde siyasal değerler oluşturamamış yerel kültür; merkezi yönetimin eylem ve işlemlerinin farkında olmalarına rağmen sistemin otoriter kimliğinden dolayı siyasete katılımın zayıf olduğu uyruklu kültürü ve demokratik değerlere dayanan katılımcı kültür bulunmaktadır (Almond ve Verba, 1963: 15). Bu anlamda, varlık dünyasını anlamlandıran düşünce ve eyleme yön veren değer, insanın siyasal yaşamını oluşturan siyasal düzlemin temel belirleyicisi olmaktadır. Siyasal yapının temelini oluşturan siyasal değer, siyasal sistemin işleyişi ile ilgili demokratik haklar, dış dünyayı algılama, devlet kurumlarına güven, yönetim anlayışı, siyasal duruş ve siyasal katılıma olan inanç gibi değerlerden oluşmaktadır.

Değer yargıları dış dünya ile kurulan temaslar sonucu biçim alır. Sosyal ve siyasal kaynakların yanında, üretim biçimi, kitle haberleşme araçları, meslek, gelir ve statü, yaş ve cinsiyet gibi kişisel özellikler ve psikolojik durum kişi üzerinde yaptığı etki ile değerlerin oluşumunda başat rolü oynamaktadır (Yücekök, 1969: 180). Almond ve Verba'nın yaptıkları sınıflandırmaya göre, yerel siyasal kültür, ekonomisi tarımsal üretime dayanan geleneksel topluma ait siyasal değerlere denk düşmektedir. Katılımcı siyasal kültür ise ekonomisi sanayiye dayanan modern topluma ait değerler ile örtüşmektedir. Dolayısıyla, siyasal anlayışı belirleyen değerler, üretim biçimine göre şekillenmektedir. Bu tespit, Avrupa toplumunun ekonomik ve siyasal gelişmesi açısından açıklayıcı bir model olabilir, ancak Türkiye gibi modernleşmesi sanayiye dayanmayan toplumlarda siyasal değerler daha ziyade üst yapıya ait sosyal ve siyasal kurumlar tarafından tayin edilmektedir. Batı modernleşmesinin aksine Türkiye modernleşmesinin tavandan tabana dayanan özelliği bunu göstermektedir (Köker, 2003: 133-180).

1970'li yıllardan itibaren Türkiye burjuvazisi iktisaden egemen sınıf olmakla birlikte, ekonomik gücü oranında kültürel ve siyasal bir üstünlüğe sahip değildi. 12 Eylül 1980 sonrası Özal iktidarı, Türkiye burjuvazisinin kültürel ve siyasal değerler açısından da üstünlüğü eline geçirmesinin alt yapısını oluşturdu (Vergin, 2003: 85-86). Daha sonraki iktidarların tümü liberal politikaları kararlılıkla sürdürdü. Günümüzde burjuvanın kültürel ve siyasal değerleri ile hegemonik bir güç haline geldiğini söylemek mümkündür.

1980 sonrasında uygulanan liberal politikalar bireyselleşme alanında önemli gelişmelere sebep olmuşsa da, Türkiye'de toplum, dayanışmacı cemaat özelliğine sahip olduğu için bireyselleşmeye fazla imkân tanımamıştır. Herkes kişiliğini içinde yaşadığı sosyal ya da siyasal toplulukta bulmakta, toplumsallık bireyselliğin önüne geçmektedir. Bireyin topluma tabi olması gerektiği düşünülmektedir (Turan, 1999: 144).

Neo-liberal politikalar ve küreselleşme farklı toplumsal kesimler arasındaki kutuplaşmayı esnetmiş (Göle, 2007: 516) ise de, Türkiye'de siyasal değerler hoşgörü kültürünü yaratabilmiş değildir. Farklı yerlerde kendini konumlandırmış grupların her biri bir diğerini “düşman” olarak algılamakta, bu ötekileştirici tutum bir “ortak iyi” üzerinde mutabakat ortamının oluşmasına izin vermemektedir (Örs, 1993: 50; Kalaycıoğlu, 2000: 64; Esmer, 1999: 86). Kaynağını ortak bir iyi üzerinde konsensüse varmaktan alan hoşgörü sorununun geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. 18. yüz yılda modernleşme reformlarını yürüten kalemiye sınıfından anayasal meşrutiyeti savunan Osmanlı aydınlarına ve II. Abdulhamid'e kadar özgürlük söylemiyle ortaya çıkan Jön Türk hareketine; ilerleme fikriyle yola çıkan

İttihat ve Terakki'den cumhuriyeti kuran asker-sivil bürokrasiye ve liberal kimliğiyle ortaya çıkan Demokrat Parti'ye kadar bütün gruplar muhalefeti siyasal amaçları karşısında bir tehdit olarak değerlendirmekteydiler. Aynı tarihsel süreç AK Parti, CHP ve MHP başta olmak üzere mevcut bütün siyasal partilerin sahip olduğu siyasal değerlere kadar uzanmaktadır (Kaliber, 2007: 113).

Siyasal katılım konusunda bireylerin etkinlik duygusu zayıftır. Bunda, iki faktör etkili olmaktadır: Birincisi, devletin otoriter yapısı, bireylerin devlet kurumlarının karar ve eylemlerini etkileyebileceklerine dair inançlarını zayıflatmıştır. İkincisi, Türkiye'de devlet kutsanmakta, hak talebi hem "devlet baba"ya karşı bir saygısızlık hem "fitne çıkarma" biçiminde algılanmaktadır (Durgun, 1999: 132).

Türkiye'de birbiriyle uyumlu olmayan siyasal değerler çelişkili bir şekilde bir arada bulunmaktadır. Demokratik sistemle uyumlu siyasal değerlerin yanında demokrasinin tolere edemeyeceği siyasal değerler siyasal yaşamın karmaşık ilişkilerinin bütününe oluşturmaktadır.

3. YEREL YÖNETİMLER ve BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE MECLİSİ

Yerel yönetimler, demokratik yaşama, demokrasinin gelişmesine farklı yollardan katkıda bulunan kamu tüzel kişileridir. Karar ve yürütme organları seçimle göreve gelen bu kuruluşlar, halkın kendi kendini yönetmesine olanak tanır (Keleş, 1993: 3). Yerel yönetimler, demokratik rejimlerde kamu yönetiminin halka yakın olan yapıyı oluşturmaktadır. Yürütme ve karar organları halk tarafından seçildiğinden yerine getirdikleri kamu hizmetinin yanında siyasal özelliklerinin de öne çıkmasına sebep olmaktadır. Bundan dolayı, yerel yönetimler, demokratik sistemin temel kurumlarından biridir.

Türkiye'de, yerel yönetimler, 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre yerel yönetimler, il özel idaresi, belediye ya da köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları seçimle göreve gelen kamu tüzel kişileridir. Anayasada, "büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir" hükmü de bulunur. Anayasanın bu amir hükmüne dayanarak 1984'te yürürlüğe giren 3030 sayılı Kanunla İstanbul, Ankara ve İzmir'de büyükşehir belediyesi kuruldu.

Büyükşehir belediyesinin organları, büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye meclisidir. Büyükşehir belediye başkanı belediyenin yürütme oranı olup, doğrudan halk tarafından beş yıllığına seçilir. Büyükşehir belediye encümeni, belediye meclisinin her yılın ilk olağan toplantısında kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere büyükşehir belediye başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden meydana gelir. Büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediyesinin karar organıdır, fakat üyeleri doğrudan halk tarafından seçilmemektedir. Meclis üyelerinin seçimi, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun hükümlerine göre yapılır. Buna göre halk ilk önce büyükşehir belediye sınırları içinde kalan ilçe belediye meclis üyelerini seçer. Büyükşehir belediye meclisi ise, seçiliş sırasına göre, her ilçe belediyesinin 1/5'i alınmak suretiyle bulunacak toplam sayı kadar üyeden oluşur. Bu meclis üyeleri aynı dönemde hem ilçe hem de büyükşehir belediye meclis üyeliği görevini yaparlar. Büyükşehir belediye başkanı ve ilçe belediye başkanları büyükşehir belediye meclisinin doğal üyeleridir.

Büyükşehir belediye meclisinin görev ve yetkileri konusunda, büyükşehir belediye yönetimini düzenleyen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda ayrı bir başlık altında – Kanunun bazı maddelerinde görev ve yetkiler var - düzenleme yapılmamıştır. 5393 sayılı Belediye Kanununun bu konudaki hükümleri esas itibariyle büyükşehir belediye meclisi için de geçerlidir (Dönmez, 2010: 84). 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediye meclisine; norm kadro çerçevesinde belediyenin ve bağlı kuruluşlarının kadrolarının ihdas, iptal ve değiştirilmesine karar vermek; şartlı bağışları kabul etmek; diğer yerel yönetimlerle birlik kurulmasına, kurulmuş birliklere katılmaya ya da ayrılmaya karar vermek; belediye etkinliklerinin ve personelin performans ölçütlerini görüşüp kabul etmek; stratejik plan ile yatırım ve çalışma programlarını, bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, belediye imar planlarını onaylamak ve borçlanmaya karar vermek gibi birçok yetki ve görev vermiştir

Halkın temsilcilerinden oluşan belediye meclisleri yerel düzeydeki politikaları belirleme ve bu politikaları uygulamaya geçirme özelliğine sahiptirler. Halk kendilerinin seçtikleri karar organları yolu ile istek ve taleplerini iletmekte ve aynı şekilde, kentle ilgili yerel düzeydeki karar ve politikaları etkileyebilmektedirler.

4. ARAŞTIRMANIN SORUNSALI VE VARSAYIMLARI

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkilerini arttırdığı gibi hizmet alanlarını¹ da genişletmiştir. Büyükşehir bünyesinde genel hizmetlerin yürütülmesinde yerel politikalar daha çok önem kazanmıştır. Bundan dolayı, yerel politikaların temel aktörleri olan belediye meclis üyelerinin siyasal değerleri; aldıkları kararların kent sakinlerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşamlarını etkilemeleri açısından büyük önem taşımaktadır.

Demokratik sistem ve demokratik sisteme ait kurumlar, burjuva sınıfının öncülüğünde gerçekleşen sanayiye dayanan üretim biçiminin bir üst yapı kurumu kabul edilmekte ve ancak söz konusu kurumların, sanayi toplumunda gerçek işlevini yerine getireceği kabul edilmektedir (Moore, 2003). Buna göre, dışa açılma, özgürlük, laiklik ve hoşgörü kültürü gibi temel demokratik değerlerin, kuramsal olarak, göreceli ekonomisi sanayiye dayanan toplumda, ekonomisi tarıma dayanan topluma göre daha çok benimsenmekte olduğu beklenilmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın sorunsalını farklı gelişmişlik düzeyinin siyasal değerlere etkisi oluşturmaktadır. Söz konusu sorunsalı analiz etmek adına, araştırmada, komşu olup, aynı kültürel çevreye ait, üretim ilişkileri büyük ölçüde sanayiye dayanan Gaziantep ilinin büyükşehir belediye meclis üyeleri ile üretim ilişkileri daha çok tarıma dayanan Şanlıurfa ilinin büyükşehir belediye meclis üyeleri karşılaştırılmıştır.

Varsayımlar

Bu çalışmada, büyükşehir belediye meclis üyelerinin siyasal değerleri dört varsayıma dayandırılmaktadır. Buna göre;

1. Her iki kentte de siyasal kültürümüze hâkim siyasal değerlerin benimsendiği,

¹ 6360 sayılı kanunun büyükşehir belediyesine yönelik getirdiği yeniliklerin başında; büyükşehir belediye sınırının il mülki idare sınırı olarak belirlenmesi; büyükşehir ilçelerin mülki idare sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliğinin kaldırılması; il özel idarelerinin tüzel kişiliği ile bucak teşkilatının kaldırılması bulunmaktadır (Resmi Gazete, 06.12.2012).

2. Her iki kentin sosyo-ekonomik koşullarının (tarım-sanayi) belediye meclis üyelerinin, devlet kurumlarına güven ve laiklik gibi, bazı siyasal değerlerini farklılaştırdığı,
3. Belediye meclis üyelerinin demografik özelliklerine ait değişkenlerin (cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, gelir ve seçilme dönemleri) siyasal değerleri belirlemede etkili olmadığı, meclis üyelerinin daha çok mensup oldukları siyasal partinin ideolojisine uygun siyasal değerlere sahip oldukları,
4. Aynı siyasal partiye mensup üyelerin her iki kentte bazı (dış dünyayı algılama, siyasal duruş ve devlet kurumlarına güven) siyasal değerlerinin ayrıştığı varsayılmaktadır.

5. SOSYO-EKONOMİK DURUM: GAZİANTEP ve ŞANLIURFA

Gaziantep: Gaziantep ilinin nüfusu, 2013 yılı itibariyle adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre 1 844 438 kişidir. Gaziantep'te erkek nüfusun oranı % 50.5 (930 972 kişi) ve kadın nüfusun oranı % 49.5 (913 466 kişi)'tir.

Gaziantep, nüfus bakımından Türkiye'nin en büyük sekizinci ilidir. Gaziantep topraklarının 1/4'ü tarıma elverişli topraklardan oluşmaktadır. Özellikle tekstil ve gıda sanayi alanında gelişmiş olup, ekonomik yönden çevresindeki illeri etkisi altında tutmaktadır.

2013'te Gaziantep'te işsizlik oranı % 7.6 ve işgücüne katılma oranı % 43.9'dur. İilde nüfusun % 46.2'si hizmet, % 37.5'i sanayi ve % 16.3'ü tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bu ilde 2013 yılında 6 658 019 398 (\$) ithalat yapılırken, 6 472 870 320 (\$) ihracat yapılmıştır. TRC1'de yer alan Gaziantep'te (Adıyaman ve Kilis dahil), kişi başına gayrisafi katma değer 2011 yılı itibariyle 4 952 (\$)'dir. Gaziantep'te 2013-2014 eğitim-öğretim yılında net okullaşma oranı, ilkökul % 99.64, ortaokul % 94.33 ve lise % 66'dır (TÜİK, 2013/a; TÜİK, 2014; MEB, 2014; Gaziantep Ticaret Odası, 2014).

Şanlıurfa: Şanlıurfa ilinin nüfusu, 2013 yılında, adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre 1 801 980 kişidir. Şanlıurfa'da erkek nüfusun oranı % 50.05 (901 868 kişi) ve kadın nüfusun oranı % 49.95 (900 112 kişi)'tir.

Şanlıurfa nüfus bakımından Türkiye'nin en büyük dokuzuncu kenti olup mevsimlik tarım işçilerinin en yoğun bulunduğu ildir. Mevsimlik tarım işçiliği açısından Türkiye'nin diğer bölgelerindeki ihtiyacı da karşılayacak potansiyele sahiptir.

Ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan Şanlıurfa ekonomisi içinde enerji, turizm ve hayvancılık önemli sektörlerdendir. Şanlıurfa'da sanayi, daha çok tarıma dayalı sanayidir. Şanlıurfa Türkiye'deki toplam sulanabilen verimli alanların önemli bir kısmına sahiptir.

2013 yılında Şanlıurfa'da işsizlik oranı % 10.4 ve işgücüne katılma oranı % 45.2'dir. Şanlıurfa'da işgücünün % 47.6'sı tarımda, % 37.8'i hizmette ve % 14.5'i sanayide istihdam edilmektedir. Dış ticaret göstergelerine göre 2013'te Şanlıurfa'da 318 874 000 (\$) ithalat yapılırken, 154 108 000 (\$) ihracat yapılmıştır. TRC2'de yer alan Şanlıurfa'da (Diyarbakır dahil) kişi başına gayrisafi katma değer 2011 yılı itibariyle 4 282 (\$)'dir. Şanlıurfa'da 2013-2014 eğitim-öğretim yılında net okullaşma oranı ilkökul % 99.64, ortaokul % 88.57 ve lise % 53.06'dır (TÜİK, 2013/b; Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2014).

Türkiye İş Bankası, İktisadi Araştırmalar Bölümü tarafından, 2010 ve 2012 verileriyle Türkiye'de illerin gelişmişlik düzeyi araştırması yapılmıştır. Bu araştırmada illerin gelişmişlik endeksinde, 32 tanesi ekonomik ve 17 tanesi sosyal gelişmişlik olmak üzere 49 kriter kullanılmıştır. 2012'de, Türkiye'de illerin gelişmişlik düzeyi endeksine göre

Gaziantep 10'uncu sırada yer alırken; Şanlıurfa 47'nci sırada yer almıştır (Gül ve Çevik, 2014: 5).

6. VERİLERİN TOPLANMASI ve METODOLOJİ

Bu çalışma, araştırma modeli olarak, betimsel tarama yöntemine dayanmaktadır. Mevcut durumu betimlemek için anket verilerine başvurulmuştur. Çalışma grubu GBB ile ŞBB meclis üyelerinin tümünü oluşturmaktadır. GBB'nin 53 ve ŞBB'nin 83 meclis üyesi bulunmaktadır.

Büyükşehir belediye meclisi, her ayın ikinci haftası, önceden meclis tarafından belirlenen günde mutlak toplantı yerinde toplanmaktadır. Bu çalışmanın anket soruları (29 tane), çalışmanın yürütücüleri tarafından, büyükşehir belediye meclis üyelerinin Haziran 2014'teki toplantılarında GBB meclis üyelerine 05.06.2014 ve ŞBB meclis üyelerine 03.06.2014 tarihinde her bir üyeye tek tek dağıtılmıştır. Ancak dağıtılan anket sorularının tümünün geri dönüşümü gerçekleşmemiştir. GBB meclis üyelerine dağıtılan anketlerden 34 tanesi, ŞBB meclis üyelerine dağıtılan anketlerden ise 52 tanesinin geri dönüşümü gerçekleşmiştir. Buna göre, GBB meclis üyelerinin % 64.1'i, ŞBB meclis üyelerinin ise % 62.6'sı ankete katılım göstermiştir. Bu oranlar, her iki büyükşehirin belediye meclis üyelerini temsil etme gücüne sahiptir (Baş, 2003: 46).

Alan araştırması iki alt başlık altında çözümlenmiştir. Birinci alt başlıkta, ankete katılan büyükşehir belediye meclis üyelerinin cinsiyet, yaş, öğrenim, meslek ve gelir gibi demografik özelliklerine yer verilmiştir. İkinci alt başlıkta, "yönetim anlayışı", "dış dünyayı algılama", "devlet kurumlarına güven", "siyasal duruş", "karar alma süreci" ve "siyasal katılıma olan inanç" gibi siyasal değerler analiz edilmiştir.

Verilerin analizinde siyasal değerlerin frekans tabloları verilmiş, ayrıca, büyükşehir belediye meclis üyelerinin "meslek", "öğrenim düzeyi" ve mensup oldukları "siyasal parti" değişkenleri, siyasal değer sorularına verilen cevaplarla çaprazlama (*crosstab*) yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Anket sonuçları, SPSS programında analiz edilirken kayıp değer göz önünde bulundurulmamıştır. Çözümlemede hangi soruya kaç büyükşehir belediye meclis üyesi cevap vermişse, sadece bunlar dikkate alınmıştır. Çünkü bazı sorular bir önceki soru ile bağlantılı sorulmuş ve bunun doğal sonucu olarak cevap verme sayısı düşmüştür. Güvenilir bir değerlendirmenin olabilmesi için, kayıp değerler analize dahil edilmemiştir.

7. ARAŞTIRMA BULGULARI

7.1. Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

Cinsiyet: Türkiye'de 1930'da, kadına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Kadına verilen bu haklara rağmen, bugüne kadar hem ulusal hem yerel düzeyde kadının temsil edilme yeteneği yetersiz kalmıştır. Türkiye genelinde belediye meclisi üyeleri arasında kadın temsilcilerin oranı 1984'te % 0.6, 1989'da % 0.7, 1994'te % 0.9 (Çitçi, 1996: 9) ve 1999'da % 1.58'dir (Azaklı ve Özgür, 2002: 120).

Bu çalışmada, ankete katılan GBB meclis üyelerinin % 88.2'si erkek (30 kişi), % 11.8'i kadın (4 kişi)'dir. Aynı oranlar, ŞBB meclis üyeleri için de geçerlidir. Gaziantep ve ŞBB meclisinde kadınlar eşit oranda (% 11.8) temsil edilmiştir. Büyükşehir belediye meclisinde

kadınların temsil oranı artmasına karşın, yerel siyasetin kadınlara hâlâ kapalı olduğu görülmektedir.

Yaş: 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'a göre belediye meclis üyelerinin seçilme yaşı 25'tir.

Çalışmada yaş kategorisi, "25-29 yaş", "30-39 yaş", "40-49 yaş", "50-59 yaş", "60 ve yukarıya yaş" olmak üzere beş gruba ayrılmıştır. GBB meclis üyelerinin yaş gruplarının çokluk sırasına göre dağılımı şöyledir: "50-59 yaş" % 50, "40-49 yaş" % 38,2, "30-39 yaş" ve "60 ve yukarıya yaş" eşit oranda % 5.9'dur. ŞBB meclis üyelerinin yaş grubu dağılımı ise şöyledir: "30-39 yaş" % 40, "40-49 yaş" % 30, "50-59 yaş" % 18, "25-29 yaş" ve "60 ve yukarıya yaş" eşit oranda olmak üzere % 6'dır. Büyükşehir belediye meclis üyeleri, en yüksek oranda orta yaş grubu siyasetçilerden oluşmaktadır. Otuz yaşın altında ŞBB meclisinde sadece üç üye bulunmaktadır. GBB meclisinde ise otuz yaşın altında hiç üye bulunmamaktadır.

Öğrenim Düzeyi: 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun yürürlüğe girmeden önce bir kimsenin belediye meclis üyeliğine seçilebilmesi için okur-yazar olması yeterliydi. Bu kanunun yürürlüğe girmesi ile belediye meclis üyelerinin en az ilkokul mezunu olma koşulu getirildi.

Gaziantep'te % 45.5 ve Şanlıurfa'da % 42.3 olmak üzere en yüksek oran dört yıllık "üniversite"ye; en düşük oran, GBB meclisinde "lisansüstü"ne (% 3), ŞBB meclisinde ise "ortaokul" (% 5.8) ve "lisansüstü"ne (% 5.8) aittir.

Meslek: Türkiye genelinde belediye meclis üyeleri üzerinde yapılan bir araştırmada avukatlık, doktorluk, mimarlık, mühendislik ve mali müşavirlik gibi profesyonel mesleklerden gelen belediye meclis üyelerinin oranı % 43.6; çiftçi, tacir, esnaf ve zanaatkar kökenli belediye meclis üyelerinin oranı % 40.6 tespit edilmiştir (Keleş ve Hamamcı, 1994: 18). Ülke çapında belediye meclis üyeleri üzerine yapılan bir başka araştırmada ise, belediye meclislerinde, esnaf, memur ve mühendis gibi meslek mensuplarının arttığı; emekli memur ve işçi meslek mensuplarının ise azaldığı görülmüştür (Keleş ve Toprak, 2000: 356).

Büyükşehir belediye meclis üyelerinin mensup oldukları meslekler her iki kent ayrı ayrı değerlendirildiğinde, hem Gaziantep'te (% 70.6) hem Şanlıurfa'da (% 41.3) en yüksek oranı "profesyonel meslek" grupları oluşturmaktadır. GBB meclisinde hiçbir "emekli memur" ve "işçi" mesleğine mensup belediye meclis üyesi bulunmamaktadır. Bu şehirde "profesyonel meslek" mensuplarının çok görülmesi sanayileşmenin etkisi ile açıklanabilir. "Çiftçi" mesleğine mensup belediye meclis üyelerinin oranı ise, % 11.8'dir. Öte yandan ŞBB meclisinde "profesyonel meslek" grubunu % 35.3 ile "çiftçi" mesleği takip etmiştir. Şanlıurfa ekonomisinin daha çok tarıma dayanması ve GAP'ın faaliyete geçmesi ile bölgede tahıl ürünlerinin yanında endüstriyel bitkilerinin önem kazanması "çiftçi" mesleğinin büyükşehir belediye meclis üyeleri arasında yüksek çıkmasında etkili olduğu düşünülebilir.

Gelir Düzeyi: Çalışmada gelir düzeyi "0-1000 TL", "1001-2000 TL", "2001-3500 TL", "3501-5000 TL", "5001 ve yukarıya TL" olmak üzere beş grup altında değerlendirilmiştir.

GBB meclis üyelerinin en çok yoğunlaştıkları gelir grubu % 39.4 ile "5001 ve yukarıya TL"dir. Bu grubu % 36.4 ile "3501-5000 TL" gelir grubu takip etmektedir. En düşük oran ise % 6.1 ile "0-1000 TL" ve "1001-2000 TL" gruplarına aittir. ŞBB meclis üyelerinin en çok yoğunlaştığı grup % 30.4 ile "2001-3500 TL"dir; En düşük gelir grupları ise % 15.22'lik oranlar ile "0-1000 TL" ve "1001-2000 TL"dir.

Seçilme Dönemleri: “İlk defa” belediye meclis üyeliğine seçilme durumu, hem Gaziantep’te (% 55.9) hem Şanlıurfa’da (% 78.3) birinci sırada yer almaktadır. “İkinci defa” GBB meclisinde % 35.3, ŞBB meclisinde % 13’tür. Her iki belediye meclisinde “üçüncü defa” seçilme oranları sırasıyla % 8.8 ve % 4.3’tür. Bu veriler, demokrasinin temel kurumlarından biri kabul edilen yerel yönetimlerin yeni siyasetçilere açık olduğunu ve bunların edindikleri bilgi ve tecrübenin yurt düzeyine yayabileceğini göstermektedir.

Mensup Olunan Siyasal Parti: Belediye meclis üyeliğine bağımsız seçilebileceği gibi bir siyasal partinin adayı olarak da seçilebilir. Türkiye’de belediye meclis üyeleri, büyük ölçüde siyasal partilerin adayı olarak seçilmektedirler. 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimi’ne göre, GBB ve ŞBB meclisinde temsil edilen siyasal partilerin belediye meclis üyeliği seçiminde, ülke genelinde ve yerel düzeyde aldığı oy oranları şöyledir: Ülke geneli: AK Parti % 42.87, CHP % 26.34, MHP % 17.82, BDP/HDP % 4.16, Saadet Partisi (SP) % 2.84 ve Demokrat Parti (DP) % 0.69 (<http://www.ysk.gov.tr>). Yerel düzeyde: Gaziantep; AK Parti % 52, CHP % 21.1, MHP % 13.5, BDP/HDP % 6.3, SP % 3 ve DP % 1.7. (<http://secim.haberler.com/2014/gaziantep>). Şanlıurfa; AK Parti % 54.6, BDP/HDP % 26.7, SP % 6.4, MHP % 4.8, DP % 3.7 ve CHP % 1.2. (<http://secim.haberler.com/2014/sanliurfa>).

Ankete katılan GBB meclis üyelerinin % 76.5’i AK Parti’ye, % 11.8’i MHP’ye, % 8.8’i CHP’ye ve % 2.9’u SP’ye mensuptur. Anket sorularını cevaplayan ŞBB meclis üyelerinin siyasal partilere göre dağılımı ise şöyledir: AK Parti % 66.7, BDP/HDP % 25.5, MHP % 3.9, SP % 1.9 ve DP % 1.9. GBB meclisinde BDP/HDP ve DP’li, ŞBB meclisinde CHP’li büyükşehir belediye meclis üyeleri bulunmamaktadır.

7.2.Siyasal Değerler

7.2.1. Yönetim Anlayışı

Büyükşehir belediye meclis üyelerinin nasıl bir “devlet” ve “hükümet” sistemini benimsediklerini öğrenmek için “din ve devlet konusunda ne düşünüyorsunuz?” ve “nasıl bir hükümet sistemi olmasını istersiniz” soruları sorulmuştur. GBB meclis üyeleri % 67.9 ve ŞBB meclis üyeleri % 72.7 oranı ile en yüksek düzeyde “din devlet işlerine, devlet ise din işlerine karışmamalı” seçeneğini benimsemişler (Tablo: 1). Burada demokratik bir düzene sunulan destek, Dünya Değerler Araştırması’nda ulaşılan sonuç ile örtüşmektedir (Esmer, 1999: 79).

“Devlet, din işlerini düzenlemeli” seçeneğine ait oranlar da göz önünde bulundurulduğunda her iki büyükşehir belediye meclis üyelerinin “laik” devlet yönetimini uygun gördükleri söylenebilir. Ancak, Şanlıurfa’da büyükşehir belediye meclis üyelerin % 15.9’u demokratik yönetim yerine dini esaslara dayanan bir yönetimi benimsediklerini beyan etmişlerdir.

Tablo 1: Din ve Devlet İşleri Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?

Büyükşehir Belediye Meclis Üyeleri (BBMÜ)		Din devlet işlerine, devlet din işlerine karışmamalı	Din, devlet işlerini de düzenlemeli	Devlet, din işlerini de düzenlemeli	Toplam
GBB	Sayı	19	2	7	28
	%	67.9	7.1	25	100
ŞBB	Sayı	32	7	5	44
	%	72.7	15.9	11.4	100

Öğrenim düzeyine göre, GBB meclis üyelerinde, “din devlet işlerine, devlet ise din işlerine karışmamalı” seçeneği, hem “ilkokul” hem “lisansüstü” % 100, “ortaokul” düzeyinde % 80, “üniversite” düzeyinde % 63.6 ve “lise” düzeyinde % 57.1’dir. Şanlıurfa’da ise, “lise”

ve “üniversite” düzeyinde eşit oranda % 75, “ortaokul” ve “lisansüstü” düzeyi yine eşit oranda % 66.7 ve “ilkokul” düzeyi % 50’dir.

Meslek gruplarına göre, GBB meclis üyelerinin aynı seçeneğe verdikleri cevapların oranı “çiftçi”lerde % 100, “profesyonel meslekler”de % 65 ve “esnaf”ta % 60’tır. Bu oranlar Şanlıurfa’da, “emekli memur” % 100, “işçi” % 100, “çiftçi” % 84.6 ve “profesyonel meslekler” % 66.7 şeklindedir.

SP’nin GBB ve ŞBB meclisinde birer DP’nin de ŞBB meclisinde sadece bir temsilcisi bulunduğu için yüzdelik verilmemiştir. Mensup olunan siyasal partilere göre, “din devlet işlerine, devlet ise din işlerine karışmamalı” seçeneğine verilen cevapların oranları GBB meclisinde CHP ve MHP üyelerinde % 100, AK Parti üyelerinde % 59.1 iken, Şanlıurfa’da BDP/HDP üyelerinde % 100, AK Parti üyelerinde % 65.5, MHP üyelerinde % 50’dir. SP GBB meclis üyesi bu soruya cevap vermezken, ŞBB meclis üyesi ise, “devlet, din işlerini de düzenlemeli” şıkmını işaretlemiştir. DP’li belediye meclis üyesi, “din devlet işlerine, devlet ise din işlerine karışmamalı” demiştir. AK Parti’li GBB meclis üyelerinin % 31.8’i “devlet, din işlerini de düzenlemeli” seçeneğini tercih etmişlerdir. ŞBB meclis üyelerinin % 20.7’si “din, devlet işlerini de düzenlemeli” yönünde irade beyan etmişken, hem CHP’li hem BDP/HDP’li büyükşehir belediye meclis üyeleri bu yönde bir tercihte bulunmamışlar.

Türkiye’de başkanlık sistemi tartışılmaktadır. Bu tartışmalara belediye meclis üyeleri nasıl bakıyor? Ya da “hangi hükümet sistemini” tercih ediyorlar? Bu çerçevede liberal demokraside uygulanan dört çeşit “hükümet” sistemi sorulmuştur. GBB meclis üyeleri, sırasıyla, “başkanlık” sistemi % 47.1, “parlamentar” sistem % 32.3 ve “yarı başkanlık” sistemi % 20.6 oranında benimsemişler. Şanlıurfa’da bu oranlar, “başkanlık” % 46.7, “yarı başkanlık” % 24.4, “parlamentar” % 17.8 ve “meclis hükümeti” % 11.1’dir (Tablo: 2). Görüldüğü gibi gerek GBB meclis üyeleri gerek ŞBB meclis üyeleri en yüksek oranda “başkanlık” sistemini tercih etmişler. Bu veriler 2002 yılından beri iktidarda olan AK Parti hükümetinin tutumuyla paralellik göstermektedir.

Tablo 2: Nasıl Bir Hükümet Sistemi Olmasını İstersiniz?

BBMÜ		Başkanlık	Yarı Başkanlık	Parlamentar	Meclis Hükümeti	Toplam
GBB	Sayı	16	7	11	0	34
	%	47.1	20.6	32.3	0	100
ŞBB	Sayı	21	11	8	5	45
	%	46.7	24.4	17.8	11.1	100

Öğrenim düzeyine göre, Gaziantep’te, “lisansüstü” ve “ilkokul” çıkışlı büyükşehir belediye meclis üyelerinden hiçbiri “başkanlık” sistemini istememişler. Bu iki öğrenim grubu “parlamentar” sistemi tercih etmişler. Şanlıurfa’da, “ilkokul” ve “ortaokul” mezunu büyükşehir belediye meclis üyeleri % 100 düzeyinde “başkanlık” sistemini yeğlemişler. “Lisansüstü” çıkışlı büyükşehir belediye meclis üyeleri ise en yüksek oranda “yarı başkanlık” (% 66.7) sistemini benimsemişler.

Meslek gruplarına göre, GBB meclis üyelerinde “başkanlık” sistemini benimseme oranları, “esnaf”ta % 100, “profesyonel meslekler”de % 41.7 ve “çiftçi”lerde % 25’tir. “Profesyonel meslek” mensuplarının ikinci tercihi, % 37.5 ile “parlamentar” sistem olmuştur. Şanlıurfa’da “başkanlık” sistemi isteme oranları, “emekli memur” ve “işçi”lerde % 100, “çiftçi”lerde % 75 ve “profesyonel meslekler”de % 35’tir. “Profesyonel meslek” mensupları en yüksek oranda, % 40 ile “yarı başkanlık” sistemini benimsemişler.

Siyasal partilere göre, hükümet sistemi değerlendirildiğinde, DP’li üye ile SP’nin her iki belediye meclis üyesi “başkanlık” sistemini işaretlemişler. AK Parti’li GBB ve ŞBB meclis üyeleri en yüksek oranda sırasıyla % 57.7 ve % 57.6 “başkanlık” sistemini benimserken, hiçbir CHP’li ve MHP’li, bu hükümet sistemini benimsememiştir. CHP’li üyelerin % 100’ü, MHP’li üyelerin % 75’i ve BDP/HDP’li üyelerin % 70’i en yüksek oranda “parlamentar” sistemi, başka bir ifade ile Türkiye’de, mevcut hükümet sistemini uygun görmüşler.

7.2.2. Dış Dünyayı Algılama

Dış dünyayı algılama konusunda üyelere Avrupa Birliği (AB) hakkında görüşleri sorulmuştur. Türkiye, AB’ye üye olabilmek için 1963’te başvuruda bulunmuş ve 2005 yılında tam üyelik müzakerelerine başlamıştır. Araştırmamızda, büyükşehir belediye meclis üyelerinin dış dünyayı algılaması çerçevesinde AB ile ilgili üç soru sorulmuştur. Birincisi, “Türkiye’nin AB’ye girmesini istiyor musunuz?” sorusudur. “Evet” oranı ŞBB meclis üyelerinde (% 79.6), GBB meclis üyelerinden (% 64.7) daha yüksek görülmüştür (Tablo: 3).

Tablo 3: Türkiye’nin AB’ye Girmesini İstiyor musunuz?

BBMÜ		Evet	Hayır	Toplam
GBB	Sayı	22	12	34
	%	64.7	35.3	100
ŞBB	Sayı	39	10	49
	%	79.6	20.4	100

Öğrenim düzeyine göre, “evet” cevabı GBB meclis üyelerinde, “ilkokul” ve “lisansüstü” düzeyinde % 100; Şanlıurfa’da ise “ilkokul” ve “ortaokul” düzeyinde % 100’dür. “Evet” oranı, “üniversite” düzeyinde Gaziantep’te % 66.7 ve Şanlıurfa’da % 86.4’tür. Meslek gruplarına göre, Gaziantep’te en yüksek oranda “esnaf” % 80 ile Türkiye’nin AB’ye girmesini istemişken; Şanlıurfa’da bu oran % 85.7’dir.

Siyasal partilere göre, sadece GBB meclisinde yer alan CHP ve ŞBB meclisinde yer alan DP ve BDP/HDP üyeleri ile GBB meclisinde bulunun MHP’lilerin tamamı Türkiye’nin AB’ye girmesini istemişler. AK Parti’li GBB meclis üyelerinin % 53.8’i, ŞBB meclis üyelerinin de % 75.8’i “evet” yanıtını vermiştir. SP GBB belediye meclis üyesi “Türkiye’nin AB’ye girmesini”ni istemişken; GBB meclis üyesi istememiştir. Bu verilere göre, birincisi, AK Parti üyeleri, diğer parti üyelerine göre AB’ye daha mesafeli durmaktadır. İkincisi, Gaziantep ve Şanlıurfa’daki üyelerin AB’ye yaklaşımı da farklıdır. Şanlıurfa’daki AK Parti üyeleri Gaziantep’tekilere göre AB’yi daha çok istemektedir.

Tablo 4: Türkiye’nin AB’ye Girmesini Neden İstiyorsunuz?

BBMÜ		Temel Hak ve Özgürlükler	Ekonomik Kalkınma	Modernleşme	Toplam
GBB	Sayı	12	8	1	21
	%	57.1	38.1	4.8	100
ŞBB	Sayı	22	13	4	39
	%	56.4	33.3	10.3	100

Birinci soruda görüldüğü gibi büyükşehir belediye meclis üyelerinin çoğunluğu Türkiye’nin AB’ye girmesini istemişler. AB’ye girmeyi istemelerinin nedenini öğrenmeye yönelik tutumlarını tespit etmek amacıyla belediye meclis üyelerine “Türkiye’nin AB’ye girmesini neden istiyorsunuz” şeklinde ikinci bir soru sorulmuştur. GBB meclis üyeleri en yüksek oranda (% 57.1) “temel hak ve özgürlükler” demişler. “Ekonomik kalkınma”

diyenlerin oranı % 38.1 ve “modernleşmek” diyenlerin oranı % 4.8’tür. ŞBB meclis üyelerine ait oranlar, GBB’deki oranlar ile büyük ölçüde örtüşmektedir (Tablo: 4).

Öğrenim düzeyine göre, GBB meclis üyelerinde “temel hak ve özgürlükler” seçeneği en yüksek oranda (% 100) “lisansüstü” düzeyinde, “ekonomik kalkınma” ise, en yüksek oranda (% 80) “lise” çıkışlılarda görülmüştür. Bu oranlar ŞBB meclisinde farklılık arz etmiştir. Örneğin hiçbir “ilkokul” çıkışlı büyükşehir belediye meclis üyesi, “temel hak ve özgürlükler” seçeneğini benimsememiş, tümü “ekonomik kalkınmayı” tercih etmiştir.

Meslek gruplarına göre, GBB meclisinde “profesyonel meslek” mensupları en yüksek oranda “ekonomik kalkınmayı”, diğer meslek gruplarının tamamı ise “temel hak ve özgürlükleri” yeğlemişler. Şanlıurfa’da ise, “işçi” mesleğine mensup belediye meclis üyeleri en yüksek oranda “ekonomik kalkınma”yı, diğer meslek grupları “temel hak ve özgürlükler”i Türkiye’nin AB’ye girmesini isteme nedenleri olarak görmüşlerdir.

Siyasal partilere göre Türkiye’nin AB’ye girmesini isteme nedenleri olarak CHP BDP/HDP, DP ve SP’li üyelerin tümü “temel hak ve özgürlükler”, AK Parti’li GBB meclis üyeleri en yüksek oranda (% 61.5) “temel hak ve özgürlükler”, Şanlıurfa’daki üyeler % 52 ile “ekonomik kalkınma”yı yeğlemişler. MHP’li meclis üyelerinde AK Parti’li üyelerin tam tersi bir tutum görülmüştür.

Meclis üyelerine “Türkiye’nin AB’ye girmesini neden istemiyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. “Türkiye bölünür” seçeneklerden biri olmasına rağmen hiçbir büyükşehir belediye meclis üyesi bu seçeneği tercih etmemiştir. “Diğeri” seçeneğinde büyükşehir belediye meclis üyelerinden iki tanesi “ülke olarak kimseye ihtiyacımız yok, biz bize yeteriz” cevabını vermiştir. Hem GBB hem ŞBB meclis üyeleri en yüksek oranda “ahlakımız bozulur” seçeneğini tercih etmişler (Tablo: 5).

Tablo 5: Türkiye’nin AB’ye Girmesini Neden İstemiyorsunuz?

BBMÜ		Ahlakımız bozulur	Hristiyanlaşırız	Diğeri	Toplam
GBB	Sayı	8	0	2	10
	%	80	0	20	100
ŞBB	Sayı	7	1	1	9
	%	77.8	11.1	11.1	100

Türkiye’nin AB’ye girmesini istemeyen büyükşehir belediye meclis üyelerinin- ikisi hariç (bir MHP, bir SP)-tümü AK Parti üyesidir. AK Parti’li büyükşehir belediye meclis üyelerinden “ahlakımız bozulur” seçeneğini yeğleyenler Gaziantep’te % 80 ve Şanlıurfa’da % 85.7’dir. Bu veriler, AK Parti’li büyükşehir belediye meclis üyelerinin daha “muhafazakâr” bir kimliğe sahip olduğunu göstermektedir.

7.2.3. Karar Alma Süreci

Seçim tarihi itibarıyla 18 yaşını dolduran her vatandaşın oy kullanma hakkına sahip olduğu Türkiye’de, aynı aileye mensup kişiler gerek ulusal gerek yerel yönetim seçimlerinde oyunu kullanırken nasıl davranmaktadırlar? Bu sorunun cevabını öğrenmek için iki soru sorulmuştur: “Ailede herkes aynı siyasal partiye mi oy verir?” ve “aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir”. “Evet, herkes aynı siyasal partiye oy verir” seçeneği, GBB meclis üyelerinde % 78.8 ve Şanlıurfa’da % 61.7’dir. “Hayır, herkes istediği siyasal partiye oy verir” cevabı Şanlıurfa’da daha yüksek (% 34) çıkmıştır (Tablo: 6).

Tablo 6: Ailenizde (Anne, Baba ve Çocuklar) Herkes Aynı Siyasal Partiye Mi Oy Verir?

BBMÜ		Evet, herkes aynı siyasal partiye oy verir	Ara sıra aynı siyasal partiye oy verir	Hayır, herkes istediği siyasal partiye verir	Diğeri	Toplam
GBB	Sayı	26	0	6	1	33
	%	78.8	0	18.2	3	100
ŞBB	Sayı	29	2	16	0	47
	%	61.7	4.3	34	0	100

Öğrenim düzeyine göre, “evet, herkes aynı siyasal partiye oy verir” seçeneği, GBB meclis üyelerinde en yüksek oran % 100 ile “ilkokul” iken, diğer öğrenim gruplarında oranlar % 61.7- % 66.7 arasındadır. Aynı tutum Şanlıurfa’da, en yüksek oranda (% 100) “ortaokul” ve “lisansüstü”nde görülmüştür.

Meslek gruplarına göre, “evet, herkes aynı siyasal partiye oy verir” seçeneği, GBB meclis üyeleri içinde “esnaf” % 100 ve “profesyonel meslekler” % 79.2 oranındadır. Şanlıurfa’da, “esnaf” % 71.4 ve “profesyonel meslekler” % 61.9’dur.

Siyasal partilere göre, DP, BDP/HDP ve MHP’li belediye meclis üyeleri en yüksek oranda, “hayır, herkes istediği siyasal partiye oy verir” demişler. SP, AK Parti ve CHP’liler ise, “evet, herkes aynı siyasal partiye oy verir” seçeneğini tercih etmişler. Karar alma süreci konusunda DP, BDP/HDP ve MHP’li büyükşehir belediye meclis üyelerinin tutumları benzerlik göstermektedir.

“Aynı siyasal partiye oy vermeye kim karar verir” sorusunda büyükşehir belediye meclis üyeleri büyük oranda “demokratik karar verme” anlayışını benimsemişler. Buna göre, “bütün aile birlikte karar verir” diyenlerin oranı Gaziantep’te % 69.2 ve Şanlıurfa’da % 81.8’dir (Tablo: 7).

Tablo 7: Aynı Siyasal Partiye Oy Vermeye Kim Karar Verir?

BBMÜ		Sadece Baba	Anne-baba birlikte	Bütün aile birlikte	Diğeri	Toplam
GBB	Sayı	3	5	18	0	26
	%	11.5	19.3	69.2	0	100
ŞBB	Sayı	1	4	27	1	33
	%	3	12.2	81.8	3	100

GBB ve ŞBB meclislerinde temsil edilen bütün meslek grupları en yüksek oranda “bütün aile birlikte karar verir” yargısını benimsemişler. Aynı durum siyasal partilerin tutumunda da görülmüştür.

7.2.4. Devlet Kurumlarına Güven

Büyükşehir belediye meclis üyelerinin devletin kurumlarına yönelik aidiyetlerini belirlemek amacıyla “en güvendiğiniz kurum hangisidir?” sorusu sorulmuştur. Çokluk sırasına göre, GBB meclis üyelerinin en yüksek oranda (% 40) tercih ettikleri seçenek “hükümet” iken, ŞBB meclis üyelerinde “hiçbiri” (% 31.8) seçeneğidir (Tablo: 8). Dünya Değerler Araştırması’nın devlet kurumlarına güven azlığı konusundaki sonuçlar, bu çalışmadaki sonuçlar ile örtüşmektedir (Esmer, 1999: 41-43).

Tablo 8: En Güvendiğiniz Kurum Hangisidir?

BBMÜ		Diyanet	Hükümet	TBMM	Ordu	Yargı	Hiçbiri	Toplam
GBB	Sayı	2	12	9	2	3	2	30
	%	6.7	40	30	6.7	10	6.7	100
ŞBB	Sayı	2	12	9	3	4	14	44
	%	4.5	27.3	20.5	6.8	9.1	31.8	100

Öğrenim düzeyine göre, GBB meclis üyeleri içinde “Diyanet İşleri Başkanlığı” seçeneği sadece “ortaokul” çıkışlılar arasında (% 40) görülmüştür. Geri kalan hiçbir öğrenim grubu “diyanet” seçeneğini tercih etmemiştir. Benzer durum “ordu” için de geçerlidir. “Ordu” kurumuna güven, sadece “üniversite” mezunu olan belediye meclis üyeleri arasında % 15.4 oranında görülmüştür. ŞBB meclis üyeleri ise, “ilkokul” düzeyi dışında diğer bütün öğrenim düzeylerinde en yüksek oranda “hiçbiri” seçeneğinde yoğunlaşmıştır. “Ordu” kurumuna güven sadece “lise” (% 16.7) mezunlularda görülmüştür.

Meslek gruplarına göre, GBB meclis üyelerinde “hükümet” ve “TBMM” dışında, “Diyanet İşleri Başkanlığı”na “esnaf”ta % 40, “profesyonel meslekler”de “yargı” % 14.3 ve “ordu” % 9.5 güven görülmüştür. “Profesyonel meslek” mensuplarının dışında “yargı” ve “ordu”ya güvenen çıkmamıştır. Şanlıurfa’da ise, “profesyonel meslek” mensuplarında, “Diyanet İşleri Başkanlığı”nın dışında az oranlarda olmasına karşın diğer kurumlara güven görülmüştür. “Ordu”ya sadece % 7.7 oranında “çiftçi” meslek grubuna mensup büyükşehir belediye meclis üyeleri güvenmişler.

Siyasal partilere göre ise, BDP/HDP üyeleri en yüksek oranda % 90.9 ile hiçbir devlet kurumuna güvenmediklerini ifade ederken, CHP’de en yüksek güven % 66.7 ile “TBMM” kurumunda yoğunlaşmıştır. Hem Gaziantep hem Şanlıurfa AK Parti’li büyükşehir belediye meclis üyeleri en yüksek oranda (sırasıyla % 50 ve % 41.4) “hükümet” demiştir. MHP’li GBB meclis üyelerinde en yüksek oranda (% 66.7) “yargı” ve Şanlıurfa’daki MHP üyelerinde (% 50), “ordu” görülmüştür. DP ve SP belediye meclis üyeleri de “ordu”ya güven göstermişler.

7.2.5. Siyasal Duruş

Karşılıklı hoşgörü kültürünü öğrenmek adına, büyükşehir belediye meclis üyelerine “kesinlikle oyumu vermem dediğiniz siyasi parti hangisidir?” sorusu sorulmuştur. Çocukluk sırasına göre, GBB meclis üyelerinin % 56.3’ü BDP/HDP, % 18.8’i CHP, % 15.6’sı MHP ve % 6.3’ü AK Parti demiştir. Şanlıurfa’da ise üyelerin % 35.6’sı MHP, % 31.1’i CHP, % 17.8’i BDP/HDP ve % 2.1’i AK Parti şeklinde cevap vermişler (Tablo: 9). Burada ortaya çıkan sonuç, farklı düşünce ve ideolojilerin birbirlerine tahammül edemediklerini ve karşılıklı hoşgörü kültüründen yoksun olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 9: Kesinlikle Oyumu Vermem Dediğiniz Siyasal Parti Hangisidir?

BBMÜ		AK PARTİ	BDP/HDP	CHP	MHP	Diğeri	Hepsine verebilirim	Toplam
GBB	Sayı	2	18	6	5	1	0	32
	%	6.3	56.3	18.8	15.6	3.1	0	100
ŞBB	Sayı	1	8	14	16	3	3	45
	%	2.1	17.8	31.1	35.6	6.7	6.7	100

Öğrenim düzeyine göre, GBB meclis üyelerinde, “ilkokul” grubuna mensup üyelerin yarısı AK Parti yarısı da BDP/HDP’ye “kesinlikle oyumu vermem” demiştir. Diğer öğrenim gruplarının tamamı -farklı oranlarda olmasına karşın- BDP/HDP demiştir. Şanlıurfa’da ise, “ilkokul” grubundakilerin % 100’ü ve “ortaokul” düzeyindekilerin % 66.7’si CHP’ye;

“üniversite” mezunların % 40’ı ve “lise” mezunların % 41.2’si MHP’ye ve “lisansüstü” mezunların % 66.7’si ise en yüksek oranda BDP/HDP’ye oy vermeyeceklerini ifade etmişler.

Meslek gruplarına göre, GBB meclis üyeleri içinde en yüksek oranda “esnaf” ve “profesyonel meslek” grupları BDP/HDP’ye, “çiftçi” meslek grubu AK Parti’ye oy vermeyeceklerini söylemişler. ŞBB meclis üyelerinde ise, “emekli memur” ve “eğitimci” meslek grupları CHP ve diğer meslek grupları da MHP demiştir.

Siyasal partilere göre, BDP/HDP’li üyelerin tamamı MHP’ye, CHP’li üyelerin ise % 66.7’si AK Parti’ye “kesinlikle oyumu vermem” beyanında bulunmuştur. AK Parti’li GBB meclis üyeleri en yüksek oranda (% 54.2) BDP/HDP’ye ve ŞBB meclis üyeleri CHP’ye (% 42.4) “kesinlikle oyumu vermem” demiştir. MHP’li GBB meclis üyelerinin tamamı ve SP belediye meclis üyesi BDP/HDP’ye oyunu vermeyeceklerini belirtmişler. DP ve SP ŞBB meclis üyeleri “hepsine verebilirim” demiştir.

7.2.6. Siyasal Katılma Olan İnanç

Toplantı ve gösteri yürüyüşü, “belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzel kişiler tarafından düzenlenen toplantı ve yürüyüşlerdir” (Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, m.2.; Resmi Gazete, 8.10.1983). Bu çerçevede, büyükşehir belediye meclis üyelerine “toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak, sorunların çözümüne katkıda bulunur” yargısına katılıp-katılmadıkları sorulmuştur. “Katılmıyorum” seçeneği, GBB meclis üyelerinde % 58.8 ile daha yüksek oranda görülürken; Şanlıurfa’daki üyelerde tam tersi % 62.5 oranı ile “katılıyorum” en yüksek oranda görülmüştür (Tablo: 10).

Demokratik bir hak olan toplantı ve gösteri yürüyüşünün sorunların çözümüne katkı sunmayacağı yönündeki GBB üyelerinin irade beyanı, Türkiye’deki genel siyasal kültürün iki eğilimi ile açıklanabilir. Birincisi, devletin otoriter anlayışının siyasal etkinlik duygusunun önüne geçmesi; ikincisi de, devletin kutsal ve itaat edilmesi gereken bir güç olduğu yönündeki inanç. İki il arasındaki fark Gaziantep’in Şanlıurfa’ya göre daha çok devlet kurumlarına entegre olmuş olmasına bağlanabilir. Son otuz yıldır, Kürt kimliği üzerinden bölgede yaşanan çatışmalar, bu çatışmalardan Şanlıurfa’nın Gaziantep’e göre daha çok etkilenmesi ve iki ilin dayandığı üretim ilişkilerinin farklılığı entegrasyonun yönünü belirlemede belirleyicidir.

Tablo 10: Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yapmak Sorunların Çözümüne Katkıda Bulunur.

BBMÜ		Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Toplam
GBB	Sayı	7	7	20	34
	%	20.6	20.6	58.8	100
ŞBB	Sayı	30	6	12	48
	%	62.5	12.5	25	100

Öğrenim düzeyine göre, GBB meclis üyelerinde “katılıyorum” seçeneği, “ilkokul” düzeyinde % 75, “üniversite” düzeyinde % 20 ve “lise” düzeyinde % 12.5 görülürken; “ortaokul” ve “lisansüstü” çıkışlılarda hiç görülmemiştir. Şanlıurfa’da “katılıyorum” seçeneği, “lise” düzeyinde % 66.7, “üniversite” düzeyinde % 72.7, “ortaokul” ve “lisansüstü” düzeyinde % 33.3’tür. “İlkokul” çıkışlı ŞBB meclis üyelerinin hiçbiri “toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak sorunların çözümüne katkıda bulunur” yargısına katılmamıştır. GBB meclis üyelerinin öğrenim düzeyi düştükçe, Şanlıurfa’da ise öğrenim düzeyi yükseldikçe gösteri ve yürüyüşe olan inanç artmaktadır.

Meslek gruplarına göre, GBB meclisinde “esnaf” ve “profesyonel meslek” grupları gösteri ve yürüyüşe - sırasıyla % 100 ve % 58.2 ile - en yüksek oranda “katılmıyorum” demiştir. ŞBB meclisinde temsilcisi olan bütün meslek grupları, gösteri yürüyüşü yapmanın toplumsal ve kentsel sorunların çözümüne katkı sunacağı inancındadırlar.

Siyasal partilere göre, “katılıyorum” seçeneği, BDP/HDP’de % 100 ve CHP’de % 66.7’dir. DP’li belediye meclis üyesi ile SP’li belediye meclis üyeleri “katılıyorum” şıkmı işaretlemişler. MHP’li büyükşehir belediye meclis üyelerinde “katılıyorum” ve “katılmıyorum” aynı düzeydedir. AK Parti’li GBB meclis üyelerinde “katılmıyorum” % 65.4 ve “katılıyorum” % 11.5 görülmüştür. AK Parti’li ŞBB meclis üyelerinde ise, “katılıyorum” % 46.9 ve “katılmıyorum” % 37.5’tir. AK Parti’ye mensup iki ilin belediye meclis üyeleri, gösteri ve yürüyüşün sorunların çözümüne katkı sunup-sunmayacağı konusunda farklı düşünmektedir.

8. SONUÇ

GBB meclis üyeleri ile ŞBB meclis üyelerinin siyasal değerlerini karşılaştırmaya dayanan araştırmamızın sonuçlarına göre, hem GBB meclis üyelerinde hem ŞBB meclis üyelerinde ülkemizde genel kabul görmüş-demokratik sistemin asgari koşullarını oluşturan- siyasal değerler hâkimdir. Her iki ilin belediye meclis üyeleri yüksek oranda din-devlet işlerinin ayrı olması gerektiği laik devlet düzeninden yana tercihlerini belirlemişler. Yine demokratik devlet düzeninin temel koşullarından biri olan temel hak ve özgürlükleri öncelikli olarak önemsemekte, karar alma sürecinde demokratik bir tutum benimsemektedirler.

Siyasal yaşamımıza hâkim etnik ve laiklik temelli siyasal kamplaşma belediye meclis üyelerinin siyasal tercihlerinde belirginlik kazanmaktadır. Bir seçim durumunda, kesinlikle oylarını vermeyecekleri siyasal parti sorusuna, MHP’li büyükşehir belediye meclis üyelerinin tamamına yakını BDP/HDP’ye, BDP/HDP’li üyelerin tamamı MHP’ye, CHP’li üyelerin 1/2’den fazlası AK Parti’ye, AK Parti’li GBB meclis üyelerinin yarıdan fazlası BDP/HDP’ye ve AK Parti’li ŞBB meclis üyelerinin yarıya yakını CHP’ye kesinlikle oy vermeyeceklerini beyan etmişler.

Çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç, GBB meclis üyeleri ile ŞBB meclis üyelerinin bazı siyasal değerlerinin farklı olmasıdır. Şanlıurfa’ya göre daha çok sanayileşmiş ve ekonomisi daha çok gelişmiş Gaziantep iline ait belediye meclis üyeleri daha güçlü bir şekilde devlet kurumlarına entegre olmuşlardır. Bu bağlamda, devlet kurumlarına güven sorusuna, GBB meclis üyelerinin sadece % 6.7’si hiç bir devlet kurumuna güvenmediğini ifade etmişken, bu oran Şanlıurfa’lı üyelerde % 31.8’dir. Aynı zamanda, GBB meclis üyeleri daha yüksek oranda laik bir yönetimden yanadırlar.

Belediye meclis üyelerinin siyasal değerleri sosyal ve siyasal kaynaklar tarafından belirlenmektedir. Öğrenim ve meslek gibi ara değişkenler siyasal değerler üzerinde pek etkili görülmemekte, belediye meclis üyelerinin ait olduğu ideolojik ve siyasal çevre, siyasal değerlerin yönünü tayin etmektedir. Buna göre, her iki ildeki AK Parti büyükşehir belediye meclis üyeleri daha çok “başkanlık” sistemini, diğer siyasal parti üyeleri “parlamentar” sistemi tercih etmişler. Büyükşehir belediye meclis üyeleri içinde AB’ye göreceli daha mesafeli duran AK Parti’li meclis üyeleridir. AB’ye girmeyi isteme nedeni olarak DP, SP, BDP/HDP ve CHP üyelerine göre, AK Parti’li meclis üyeleri “temel hak ve özgürlükler”e daha az vurgu yapmaktadırlar. Gösteri ve yürüyüşün sorunların çözümüne katkı sunup sunmayacağı yönündeki soruya BDP/HDP’li büyükşehir belediye meclis

üyelerinin tamamı katkı sunacağı şeklinde irade beyanında bulunmuşken, diğer siyasal partilerin büyükşehir belediye meclis üyeleri daha temkinli yaklaşmışlardır.

Çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç, aynı siyasal partiye mensup büyükşehir belediye meclis üyelerinin her iki ilde farklı siyasal değerlere sahip olmalarıdır. Her iki ilin AK Parti’li büyükşehir belediye meclis üyelerinin tutumu bu tespite somut örnektir. Bu farklılaşmaya göre, GBB meclis üyeleri daha “devletçi”, “milliyetçi” ve “içe kapanmacı” bir tutum içindeyken, ŞBB meclis üyeleri göreceli sisteme ve sistemi temsil eden çevrelere daha mesafeli ve dışa daha açık görünmektedir. AK Parti’li ŞBB meclis üyeleri GBB meclis üyelerine göre AB’yi daha çok istemekte; devlet kurumlarına daha az güvenmekte; çok daha güçlü bir şekilde (oranlar sırasıyla % 46.9 ve % 11.5’tir) gösteri ve yürüyüşün sorunların çözümüne katkı sunacağına inanmaktadır.

GBB meclis üyeleri ile ŞBB meclis üyelerinin siyasal değerlerini karşılaştırmaya dayanan çalışmamızın sorunsalı bağlamında öne sürdüğümüz varsayımlarımız, çalışmanın sonuçları tarafından büyük ölçüde desteklenmiştir.

Son tahlilde, büyükşehir belediye meclis üyelerinin siyasal değerlerinin ölçmeye dayanan bu çalışma, siyasal değerlerin; sosyo-ekonomik (tarım-sanayi) gelişmişlik farkına göre belirlenmediğini bireylerin muhatabı olduğu sosyal ve siyasal çevrenin etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda bu çalışmanın, bir toplumun siyasete ilişkin değer yargılarını anlamada yapılacak çalışmalarda başvurulacak literatüre bir katkı sunduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ALMOND, G. and VERBA, S. (1963). *The Civic Culture*, Princeton University Press, New Jersey.
- ARTAN, İ. E. vd. (2005). *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular ve Umutlar*, TESEV Yayınları, İstanbul.
- AZAKLI, S. ve ÖZGÜR, H. (2002). “Nazilli’de Yerel Temsil”, *Yerel Yönetimler Sempozyumu*, TODAİE Yayını, Ankara, 109-130.
- BAŞ, T. (2003). *Anket*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ÇİTÇİ, O. (1996). “Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 6 (5): 5-14.
- DÖNMEZ, M. (2010). *Büyükşehir Belediyesi*, Mevzuat Yayıncılık, Ankara.
- DURGUN, Ş. (1999). ”Otoriter Devlet’in Demokratikleşmesi”, *Yeni Türkiye*, 29, 130-135.
- DUVERGER, M. (2002). *Siyaset Sosyolojisi*, Varlık Yayınları, İstanbul.
- ESMER, Y. (1999). *Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal Ekonomik Değerler*, TESEV Yayınları, İstanbul.
- GAZİANTEP TİCARET ODASI (2014). *Gaziantep Ekonomisi*, www.gto.org.tr/upload/.../Gaziantep-Ekonomisi---Turkce-673679.., 22.08.2014.
- GÖLE, N. (2007). “1980 Sonrası Politik Kültür”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, KALAYCIOĞLU, E. ve SARIBAY, A.Y. (Ed.), Alfa Aktüel, İstanbul, 515-526.

- GÜL, H. E., ve ÇEVİK, B. (2014). 2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye’de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, Türkiye İş Bankası, <http://ekonomi.isbank.com.tr>, 22.08.2014.
<http://secim.haberler.com/2014/sanlıurfa>, 25.06.2014
<http://secim.haberler.com/2014/gaziantep>, 25.06.2014.
<http://www.ysk.gov.tr>, 25.06.2014.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1999). Yeni İnsan Ve İnsanlar, Evrim Yayınları, İstanbul.
- KALİBER, A. (2007). “Türk Modernleşmesi’ni Sorunsallaştıran Üç Ana Paradigma”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık, Bora, T ve Gültekingil, M. (Ed.), İletişim Yay. İstanbul, 107-124.
- KARACADAĞ KALKINMA AJANSI (2014). İstatistiklerle Şanlıurfa-Diyarbakır 2014, Diyarbakır.
- KELEŞ, R. (1993). Kent Ve Siyaset Üzerine Yazılar, IULA-EMME Yayınları, İstanbul.
- KELEŞ, R., ve HAMAMCI, C. (1994). Belediye Başkanları ve Belediye Meclis Üyeleri, Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara.
- KELEŞ, R., ve TOPRAK, Z. (2000). Türkiye’de Belediye Meclislerinde Siyaset, İzmir Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Yayını, İzmir.
- KÖKER, L. (2003). Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MEB (2014). Milli Eğitim İstatistikleri 2013-2014, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- MOORE, B. (2003). Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri, İmge Kitabevi, Ankara.
- ÖRS, B. (1993). “Türkiye’de Askeri Müdahaleler İçin Bir Açıklama Modeli”, İktisat Dergisi, 334: 45-62.
- RESMÎ GAZETE, 08.10.1983.
- RESMÎ GAZETE, 06.12.2012.
- SARIBAY, A. Y. (2000). Kamusal Alan, Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz, Alfa Yay., İstanbul.
- TURAN, İ. (1999). “Türkiye’de Demokrasi Kültürü”, Yeni Türkiye, 29:142-151.
- TÜİK (2013/a). Seçilmiş Göstergelerle Gaziantep 2012, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- TÜİK (2013/b). Seçilmiş Göstergelerle Şanlıurfa 2012, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- TÜİK (2014). Gayrisafi Katma Değer Bölgesel Sonuçlar 2004-2011, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- VERGİN, N. (2003). Siyasetin Sosyolojisi, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- YALIN, B. E. (2009). Siyasal Değer, Derin Yayınları, İstanbul.
- YÜCEKÖK, A. (1969). “Toplumsal Üst Yapı Olarak Siyasal Davranış”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, XXIV:175-199.